

Ireneusz Wolwiak
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Prawa i Administracji
ORCID: 0000-0002-6894-058X

Cel postępowania pojednawczego

Purpose of conciliation

Streszczenie

Ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw wprowadzono do Kodeksu postępowanie przygotowawcze. Wśród przepisów regulujących to postępowanie zamieszczono postanowienia nakładające na przewodniczącego powinność dążenia do ugodowego rozwiązania sporu. Dla osiągnięcia tego celu upoważniono go do poszukiwania ze stronami ugodowych sposobów rozwiązania sporu, wspierania ich w formułowaniu propozycji ugodowych wraz ze wskazywaniem sposobów i skutków takiego rozwiązania sporu. Jednocześnie dokonano zmian w uregulowaniu postępowania pojednawczego przez wprowadzenie nowego przepisu – art. 185 § 1¹ k.p.c. zawierającego wymaganie zwięzłego oznaczenia sprawy i przedstawienia propozycji ugodowych w wezwaniu do próby ugodowej wraz z odpowiednim zastosowaniem art. 130 § 1 k.p.c. do wezwania niespełniającego takich wymogów.

Wskazuje to na znaczenie, jakie przywiązuje ustawodawca do ugodowego załatwienia sprawy cywilnej. Przy takim założeniu możliwości usunięcia sporu pomiędzy stronami nowego znaczenia nabierają czynności podejmowane na drodze do załatwienia sprawy – prowadzone przed wytoczeniem powództwa – w postępowaniu pojednawczym. Wprowadzenie do zakresu normującego to postępowanie aktywnej roli przewodniczącego w poszukiwaniu ugodowego rozwiązania będzie zwiększać szansę takiego właśnie zakończenia sporu podobnie jak ocena dopuszczalności prowadzenia postępowania zażaleniowego czy podejmowania dalszych, zbędnych czynności. Ocena skuteczności działań podejmowanych w postępowaniu pojednawczym dla zawarcia przez strony ugody, a sprawdzających się – jako cel tego postępowania – do stworzenia im przez sąd sytuacji pozwalającej na takie załatwienie sprawy wraz z jedoczesnym wzmocnieniem aktywnej roli przewodniczącego, stała się przedmiotem tego opracowania.

Słowa kluczowe

postępowanie pojednawcze, cel postępowania, aktywność sądu, ugoda, zażalenie

Abstract

By the Act of 4 July 2019 on the amendment to the Act – the Code of Civil Procedure and certain other acts, preparatory proceedings were introduced into the Code. The provisions regulating these proceedings include provisions imposing on the chairman the obligation to strive for an amicable settlement of the dispute. In order to achieve this goal, he or she was authorized to seek amicable ways of resolving the dispute with the parties, supporting them in formulating settlement proposals along with indicating the methods and effects of such a dispute resolution. At the same time, changes were

made to the regulation of conciliation proceedings by introducing a new provision – Art. 185 § 1¹ of the Code of Civil Procedure containing the requirement of a concise description of the case and presentation of settlement proposals in the summons to conciliation, with the appropriate application of Art. 130 § 1 of the Code of Civil Procedure to summons that do not meet such requirements.

This shows the importance attached by the legislator to the amicable settlement of a civil case. With such an assumption of the possibility of resolving the dispute between the parties, the actions taken on the way to settling the case conducted before bringing the claim – in conciliation proceedings – take on a new meaning. Introducing the active role of the chairman in the search for an amicable solution to the scope regulating this procedure will increase the chance of such a solution of the dispute, as will the assessment of the admissibility of conducting a complaint procedure or taking further unnecessary actions. The subject of this study is the assessment of the effectiveness of actions taken in conciliation proceedings for the conclusion of a settlement by the parties, which amounts – as the aim of the proceedings – to creating a situation for them by the court allowing for such settlement of the case, together with strengthening the active role of the chairman.

Keywords

conciliatory proceedings, purpose of the proceedings, court activity, settlement, complaint

1. Wstęp

W ramach działań ustawodawcy mających umożliwić stronom ugodowe załatwienie sporu powstałego w łączącym ich stosunku prawnym znajduje się odrębne postępowanie cywilne: postępowanie pojednawcze. Ustawą z dnia 4 lipca 2019 r.¹ normodawca podkreślił jeszcze znaczenie, jakie dla załatwienia takiego sporu ma dojście pomiędzy nimi do porozumienia. Dokonano między innymi zmiany w Oddziale 2 Kodeksu², aczkolwiek ograniczonej tylko do nowego przepisu: art. 185 § 1¹ k.p.c. Ale już większą zmianą objęto przepisy procesu z wprowadzeniem do niego nowego postępowania oznaczonego jako „Organizacja postępowania”. Wśród nich zaś umieszczono art. 205⁶ § 2 i art. 205⁸ § 2 k.p.c.

2. Uwagi wprowadzające

Przedstawione do analizy zagadnienie zastosowania w postępowaniu pojednawczym przepisu art. 205⁶ § 2 k.p.c. dla możliwości usprawnienia tego postępowania tak, by udało się je zakończyć zawarciem ugody, wypadnie poszerzyć o zaprezentowanie dalszych działań, jakie mają miejsce w tym postępowaniu. W poglądach nauki zaprezentowano rozbieżną interpretację przepisów Oddziału 2. Nie ma także szerszego opracowania w zakresie funkcjonowania podstawowych instytucji postępowania pojednawczego. Tymczasem w postępowaniu tym istotne jest podkreślenie szybkości i sprawności

---

¹ Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469), dalej k.p.c.

² Oznaczenie odnosić się będzie do Oddziału k.p.c. „Postępowanie pojednawcze”.

podejmowanych działań. Jest to postępowanie cywilne, a tym samym również na jego gruncie przepisy art. 184–186 k.p.c. należy uzupełnić o zasady postępowania cywilnego. Wyprowadzenie z tych przepisów – wraz z zasadami prawa cywilnego i przy uwzględnieniu reguł wykładni oraz odpowiedniego zastosowania (poprzez art. 13 § 2 k.p.c.) przepisów o procesie – da możliwość stworzenia normatywnego zakresu zachowania sądu i stron w postępowaniu pojednawczym.

Szczególnie istotne stanie się określenie normatywnego zachowania co do dopuszczalności wszczęcia przez strony postępowania zażaleniowego w przypadku zwrotu wniosku czy postanowienia o zakończeniu tego postępowania. Przyjęcie z kolei prowadzenia postępowania pojednawczego jako postępowania cywilnego w toku uniemożliwi stronie wystąpienie z żądaniem pozwu aż do chwili prawomocnego jego zakończenia. Postępowania zażaleniowe będą w tym wypadku wpływać na chwilę zakończenia tego postępowania, podczas gdy postępowanie to powinno być sprawnie przeprowadzone przy dużym zaangażowaniu przewodniczącego w poszukiwaniu ze stronami możliwości polubownego załatwienia sprawy. Jeśli natomiast nie uda się dojść do porozumienia, strona powinna mieć możliwość wytoczenia powództwa bez przedłużania toku postępowania pojednawczego prowadzonymi postępowaniami zażaleniowymi.

Postępowanie pojednawcze wyczerpie z jednej strony obowiązek podjęcia przez stronę działań, których zaznaczenie w pozwie staje się częścią jego treści. Bez względu na brzmienie tego przepisu jako informacji co do podjęcia próby mediacji lub innego pozasądowego sposobu rozwiązania sporu – z wyjaśnieniem przyczyn niepodjęcia takich prób – zalicza się do nich wystąpienie z wnioskiem o zawezwanie do próby ugodowej. Z drugiej zaś umożliwia stronie podjęcie działań, które będą prowadziły do przerwania biegu przedawnienia, zwłaszcza wobec znacznego skrócenia tych terminów. Takie czynności przy obecnym rozwiązaniu ustawodawcy o przerwaniu terminu przedawnienia wraz z rozpoczęciem ponownego jego biegu po zakończeniu postępowania sądowego stały się właśnie przedmiotem szerszego zainteresowania w zakresie możliwości wykorzystania instytucji zawezwania do próby ugodowej. Zainteresowanie tym postępowaniem tak wzrosło, iż strony zaczęły składać kolejne wnioski o zawezwanie do próby ugodowej. Problem ten wywołał dość szeroką dyskusję w nauce, szczególnie w momencie gdy również Sąd Najwyższy wydał już kilka orzeczeń wiążących się ze skutecznością przerwy biegu przedawnienia wobec złożonego wniosku o zawezwanie do próby ugodowej.

Nie będzie jednak możliwa szersza i wnikliwa analiza przerwy biegu przedawnienia w następstwie złożenia wniosku o zawezwanie do próby ugodowej bez zaprezentowania funkcjonowania instytucji zawezwania do próby ugodowej. Kolejne zmiany Kodeksu postępowania cywilnego po 1989 r. – szczególnie w zakresie przepisów odnoszących się

do mediacji – omijały postępowanie pojednawcze. Dopiero ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. wprowadziła istotną zmianę – i to jak się wydaje dla wyeliminowania przypadków wykorzystywania postępowania pojednawczego niezgodnie z jego celem, a tylko dla przerwania biegu terminu przedawnienia. Jeśli więc wierzyciel zainteresowany przedłużeniem biegu terminu przedawnienia – z odsunięciem decyzji o wytoczeniu powództwa z różnych zresztą względów, jak choćby z uwagi na poszukiwanie podmiotu dla zbycia wierzytelności – bądź dłużnik chcący odroczyć postępowanie sądowe dla uzyskania środków zaspokojenia – będą działać z wolą przedłużenia wszczętego przez nich postępowania pojednawczego. Przeprowadzenie analizy postępowania pojednawczego umożliwi wobec tego również ocenę rzeczywistej dopuszczalności wykorzystania go w taki właśnie sposób.

Przed wszystkim jednak przepisy postępowania pojednawczego powinny zostać zbadane pod kątem osiągnięcia przez strony supozycji ustawodawcy związanej z tym postępowaniem. Będzie nim zawarcie przez strony ugody. Porozumienie oznaczone przez ustawę jako ugoda, której dodano określenie „sądowa” (z uwagi na treść art. 777 § 1 pkt 1 k.p.c.), stanowi aktualizację – wprowadzenie w życie normy prawa cywilnego materialnego przez wyznaczenie nakazu odpowiedniego zachowania stron przede wszystkim co do świadczenia, aczkolwiek nie jest wyłączona dopuszczalność porozumienia co do ustalenia (potwierdzenia) istniejącego pomiędzy nimi stosunku prawnego czy jego ukształtowania.

To właśnie przedstawienie funkcjonowania instytucji postępowania pojednawczego w oparciu o możliwość osiągnięcia przez strony tak wyznaczonego – ostatecznego – celu pozwoli na stwierdzenie efektywności rozwiązań wprowadzonych przez ustawodawcę. Duży proporcjonalnie odsetek zawieranych ugód w następstwie zawezwania do takiej próby powinien doprowadzić do wyeliminowania przypadków wykorzystywania tej instytucji dla realizacji innych zamierzeń stron, a pozostających w sprzeczności z istotą postępowania pojednawczego.

Po przeprowadzeniu tego badania pozostanie zagadnienie, równie aktualne jak prawidłowe funkcjonowanie postępowania pojednawczego, przerwy biegu przedawnienia w następstwie wniosku o zawezwanie do próby ugodowej. Skala zagadnień wymagających w tym wypadku zaprezentowania jest natomiast na tyle szeroka, że nie będą mogły one zostać objęte zakresem tego opracowania.

3. Istota postępowania pojednawczego

Przyjęcie założenia o możliwości skłonienia stron do pojednania, stanowiło podstawę decyzji ustawodawcy o wprowadzeniu w Kodeksie postępowania cywilnego

oddzielnego postępowania związanego wyłącznie z czynnością zawarcia przez nie ugody³.

Wyznaczenie posiedzenia, jako głównej czynności podejmowanej w tym postępowaniu, ma pozwolić stronom na podjęcie działań zmierzających do zawarcia ugody. Celem tej regulacji jest stworzenie stanu rzeczy umożliwiającego stronom zawarcie ugody. Ale to one powinny dążyć do jej zawarcia⁴. Albo inaczej – celem postępowania pojednawczego jest załatwienie spornej sprawy między stronami przez zawarcie ugody sądowej za pomocą sądu i pod jego kontrolą⁵. Przy czym trzeba zaznaczyć specyfikę postępowania pojednawczego wyrażającą się w jego funkcji ograniczonej do stworzenia sytuacji, która pozwala stronom na zawarcie ugody sądowej⁶. Dodać jednak należy, że zawarcie ugody umożliwi zarazem osiągnięcie celu, jaki jest właściwy każdemu postępowaniu rozpoznawczemu, a który sprowadza się do ochrony praw podmiotowych. Ugoda taka będzie zawierała wprowadzenie w życie normy prawa cywilnego materialnego poprzez wyznaczenie obowiązku określonego zachowania stron bez względu na to, czy sprowadzi się ona do potwierdzenia istniejącego stosunku prawnego (z ewentualnym świadczeniem), czy też jego ukształtowania.

Postępowanie pojednawcze wyróżnia się więc w ramach procesu jako to, które służy ugodowemu załatwianiu spraw cywilnych przed ich ewentualnym skierowaniem do rozpoznania w postępowaniu procesowym zwykłym albo w określonym postępowaniu odrębnym⁷. Jest to postępowanie samodzielne strukturalnie i funkcjonalnie, które może poprzedzać proces, lecz nie musi⁸. Nie jest ono postępowaniem pomocniczym do procesu⁹. Mogłoby to wówczas wskazywać na jego funkcję służebną w stosunku do postępowania zasadniczego; podobnie jak to ma miejsce w przypadku postępowania zabezpie-

---

³ Także w Kodeksie postępowania cywilnego – rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 29 listopada 1930 r. (t.j. Dz.U. z 1932 r. Nr 93, poz. 802) – przewidziano dopuszczalność przeprowadzenia przez sądy grodzkie pojednania stron (art. 392 § 1). Wiązało się to ze złożeniem zawezwania do pojednania przed wytoczeniem powództwa (art. 392 § 2).

⁴ Z. Ziemiński, *O pojmowaniu celu, zadania, roli i funkcji prawa*, „Państwo i Prawo” 1987, nr 12, s. 17.

⁵ W. Siedlecki, *Postępowanie pojednawcze w sprawach cywilnych*, „Prawo” 1990, Acta Universitatis Wratislaviensis nr 1028, s. 211; R. Trzaskowski, *Zawezwanie do próby ugodowej a przerwanie biegu terminu przedawnienia i zasiedzenia*, „Palestra” 2007, nr 3–4, s. 272.

⁶ T. Wojciechowski, *Kontrola ugody sądowej*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2001, z. 3, s. 675.

⁷ A. Marciniak, [w:] W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2020, s. 30.

⁸ M. Sychowicz, J. Derlatka, [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–205*, Warszawa 2019, Nb 1 do art. 184.

⁹ M. Sychowicz, J. Derlatka, *op. cit.*, Nb 4 do art. 184; uchwała SN z dnia 18 listopada 2015 r., III CZP 60/15, Legalis – z podkreśleniem, że stanowi ono w istocie postępowanie samodzielne, strukturalnie wyodrębnione i pozostające odpowiednikiem postępowania w sprawie, którego celem jest rozwiązanie sporu pomiędzy stronami przez zawarcie ugody przy pomocy i pod nadzorem sądu.

czającego czy postępowania o odtworzenie akt¹⁰. Funkcja ta jest natomiast samodzielna¹¹, za czym przemawia szersza argumentacja co do tezy, iż:

- a) jest ono stałym, zinstytucjonalizowanym środkiem rozwiązywania konfliktów cywilnoprawnych i nie jest ani wstępnym fragmentem procesu, ani środkiem wspomagającym realizację celów procesu;
- b) głównym i jedynym jego przedmiotem są określone sprawy cywilne, których charakter pozwala na zawarcie ugody, a wyznaczone są w oparciu o art. 1 k.p.c.;
- c) osiągnięcie porozumienia w tym postępowaniu może nastąpić wyłącznie z inicjatywy stron, chociaż przy inspirującym udziale sądu i pod jego kontrolą oraz powagą;
- d) działalność ochronna sądu może zmierzać wyłącznie do ugodowego załatwienia sporu, do uzyskania przez strony konfliktu porozumienia.

Sąd Najwyższy, przyjmując samodzielność tego postępowania, zakwalifikował je mimo to do postępowania pomocniczego, wśród postępowań mających na celu przygotowanie, wspomóżenie lub zabezpieczenie postępowania głównego. Postępowanie pojednawcze jest bowiem zaliczane do grupy postępowań pomocniczych właśnie przy uwypukleniu jego celu, jakim jest polubowne rozwiązywanie sporów – szybkie i pozbawione obciążień wynikających z zasad prowadzenia postępowania rozpoznawczego¹².

Nie stanowi jednak postępowanie pojednawcze wstępnej, obligatoryjnej czy nawet fakultatywnej fazy postępowania rozpoznawczego, zaistniałej przed wytoczeniem pozwództwa, która to faza – w wypadku niezawarcia ostatecznie ugody sądowej lub uznania jej przez sąd za niedopuszczalną czy to ze względu na charakter sprawy, czy to z przyczyn wymienionych w art. 184 zd. 2 k.p.c. – ulegałaby przekształceniu w postępowanie procesowe rozpoznawcze¹³.

Ma ono status postępowania o charakterze samodzielnym, będącego odpowiednikiem postępowania w sprawie. Jest strukturalnie wyodrębnione w Kodeksie postępowania cywilnego, stanowiąc ustawowy środek umożliwiający rozwiązywanie sporów cywilnoprawnych o charakterze fakultatywnym¹⁴. Podobnie jak proces daje ono możliwość

---

¹⁰ J. Mokry, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 1985 r., III CZP 28/85*, OSP 1988, nr 6, s. 263.

¹¹ *Ibidem*, s. 263.

¹² Postanowienie SN z dnia 1 czerwca 2015 r., III CO 37/15, Legalis. W przedmiocie uznania pomocniczej funkcji postępowania pojednawczego zob. np. J. Jodłowski, [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1987, s. 40; M. Dębska, M. Dębski, *Kilka uwag na temat zawezwania do próby ugodowej*, „Palestra” 2013, nr 5–6, s. 306.

¹³ Uchwała SN z dnia 18 czerwca 1985 r., III CZP 28/85, Legalis.

¹⁴ Uchwała SN z dnia 28 marca 2014 r., III CZP 3/14, Legalis. Postępowanie to ma charakter w pełni fakultatywny, gdyż jego wszczęcie i przeprowadzenie zależy od woli i inicjatywy podmiotu, który w taki sposób zamierza dochodzić w obecności sądu swego prawa – J. Turek, *Cywilne postępowanie pojednawcze*, „Palestra” 2004, nr 1–2, s. 58–59.

załatwienia przed sądem sprawy cywilnej, z tym że poprzez doprowadzenie do zawarcia przez strony ugody pod kontrolą sądu¹⁵.

4. Wniosek z wezwaniem do próby ugodowej

Niezależnie od wymienionego wcześniej celu tego postępowania, a nawet wręcz od faktu zawarcia ugody, strona może uzyskać korzyści wiążące się z samym tylko wystąpieniem z wnioskiem o zawezwanie do próby ugodowej w postaci przerwy biegu terminu przedawnienia. Zakwalifikowanie wniosku o zawezwanie do próby ugodowej jako czynności zmierzającej bezpośrednio do dochodzenia roszczeń prowadzi do przyjęcia następstwa przewidzianego przepisami prawa cywilnego materialnego w postaci przerwy biegu terminu przedawnienia (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.)¹⁶. To wymaga zaś poruszenia zagadnień odnoszących się do zwrotu wniosku oraz jego odrzucenia. Odpowiednie zastosowanie przepisów co do czynności zwrotu pozwu i odrzucenia powództwa pozbawiłoby w tym wypadku wniosek takich następstw.

Przerwa biegu przedawnienia w rezultacie złożenia wniosku o zawezwanie do próby ugodowej¹⁷ następuje niezależnie od tego, czy ugoda została zawarta, czy też do jej zawarcia nie doszło. Ale skutek ten może упаć w razie zwrotu wniosku¹⁸.

Wniosek powinien spełniać warunki pisma procesowego, od którego należy uiścić właściwą opłatę. Warunki te określa art. 126 k.p.c. i art. 128 § 1 k.p.c.

Odpowiednie zastosowanie do wniosku o zawezwanie do próby ugodowej, poprzez przepis odsyłający – art. 13 § 2 k.p.c., przepisów odniesienia, jakimi są art. 126 k.p.c., art. 126² § 1 k.p.c. oraz art. 128 § 1 k.p.c., prowadzi do przyjęcia takiego zastosowania także art. 130 § 1 k.p.c. Wobec czego przewodniczący wezwie wnioskodawcę do uzu-

¹⁵ Uchwała SN z dnia 28 marca 2014 r., III CZP 3/14, Legalis.

¹⁶ W opracowaniu przyjąłem jako jeden ze skutków złożenia wniosku o zawezwanie do próby ugody przerwę biegu przedawnienia w związku z przedmiotem niniejszego opracowania. Przychyliam się w tym miejscu do poglądów wypowiedzianych w nauce – zob. przypis 17.

¹⁷ Zagadnienie przerwy biegu przedawnienia w przypadku złożenia wniosku o wezwanie do próby ugodowej wymaga odrębnego opracowania. W tym miejscu można tylko odesłać do publikacji poświęconych kwestii uznania sytuacji złożenia wniosku o zawezwanie do próby ugodowej jako czynności przerywającej bieg terminu przedawnienia – zob. np.: M. Jędrzejewska, *Możliwość przerwania biegu przedawnienia przez czynności poprzedzające wniesienie pozwu oraz w drodze przyznania*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1966, nr 3; *eadem*, *Wpływ czynności procesowych na bieg przedawnienia*, Warszawa 1984, s. 82; A. Szlęzak, *Czy zawezwanie do próby ugodowej przerywa bieg przedawnienia*, „Przegląd Sądowy” 2014, nr 6; J. Kruszyńska-Kola, *Czy zawezwanie do próby ugodowej powinno mieć wpływ na bieg terminu przedawnienia?*, „Palestra” 2015, nr 9–10; R. Trzaskowski, *op. cit.*; F. Zedler, *Zawezwanie do próby ugodowej wyłącznie w celu przerwania biegu przedawnienia. Glosa do wyroku Sąd Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 27 lipca 2018 r.*, V CSK 384/17, OSP 2019, nr 6; J. Derlatka, *Zawezwanie do próby ugodowej a przerwianie biegu przedawnienia roszczenia*, „Przegląd Sądowy” 2019, nr 6; A. Szlęzak, *Próba ugodowa jako przerywająca termin przedawnienia*, „Przegląd Sądowy” 2019, nr 11–12.

¹⁸ Wyrok SN z dnia 27 lipca 2018 r., V CSK 384/17, Legalis.

pełnienia lub poprawienia albo opłacenia pisma w terminie tygodnia (ewentualnie w zależności od miejsca jego zamieszkania czy siedziby – miesiąca bądź trzech miesięcy)¹⁹.

W tym wypadku zakres przepisów odesłania obejmuje także uregulowanie zawarte w art. 130 § 2 k.p.c. jako sankcję niewykonania zarządzenia – wezwania do uzupełnienia tych braków, chyba że wniosek zostanie złożony przez fachowego pełnomocnika, gdy zwrot nastąpi bez takiego wezwania (art. 130^{1a} § 1 k.p.c.).

W związku ze zmianą Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. wprowadzono do art. 185 k.p.c. nowy paragraf 1¹, gdzie w zdaniu pierwszym zawarto dalsze wymagania w zakresie wniosku o zawezwanie do próby ugodowej, a obejmujące zwięzłe oznaczenie sprawy i przedstawienie propozycji ugodowych. W zdaniu drugim tego paragrafu ustawodawca przewidział zarazem instytucję odpowiedniego zastosowania przepisów w drodze przepisów odsyłających analogii do sytuacji, jaka powstaje w następstwie nieuzupełnienia pisma o zwięzłe oznaczenie sprawy i przedstawienie propozycji ugodowych²⁰.

Jeśli więc nie wywołuje zwrócone pismo procesowe żadnych skutków, to nie może ich wywołać także na płaszczyźnie przerwy biegu terminu przedawnienia²¹. Ten zakres odpowiedniego zastosowania nie obejmuje przy tym przepisów o zainicjowaniu postępowania zażaleniowego. Należy wobec tego zgodzić się z twierdzeniem o braku podstaw do utożsamiania w tym wypadku wniosku o zawezwanie do próby ugodowej z pozwem, co przy wyczerpującym wyliczeniu zawartym w art. 394 § 1 k.p.c. wyklucza dopuszczalność wniesienia zażalenia²².

---

¹⁹ Jeszcze przed zmianą art. 185 k.p.c. uznawano, że gdy pismo procesowe zawierające wniosek o wszczęcie postępowania pojednawczego wykazuje braki, to przewodniczący zarządza jego uzupełnienie na podstawie art. 130 § 1 k.p.c. – zob. W. Siedlecki, [w:] Z. Resich, W. Siedlecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego Komentarz*, t. 1, Warszawa 1975, s. 317; H. Pietrkowski, *Orzeczenia i ugody w praktyce sądów cywilnych*, Warszawa 2007, s. 138; J. Turek, *op. cit.*, s. 60.

²⁰ J. Wróblewski, *Przepisy odsyłające*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Nauki Humanistyczno-Społeczne” 1964, z. 34, s. 9.

²¹ Wyrok SN z dnia 27 lipca 2018 r., V CSK 384/17.

²² J. Krajewski, [w:] J. Jodłowski, K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem* t. 1, Warszawa 1989, s. 294.

Odnosnie do twierdzenia o braku zażalenia na zarządzenie zwrotu wniosku zob. również: M. Malczyk, [w:] A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. I A. *Komentarz. Art. 1–424^{1/2}*, Warszawa 2020, art. 185, Nb. 5; A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2019, art. 185, Nb. 3; M. Sychowicz, J. Derlatka, *op. cit.*, art. 184, Nb. 1; W. Siedlecki, [w:] Z. Resich, W. Siedlecki (red.), *Kodeks...*, s. 317; H. Pietrkowski, *op. cit.*, s. 139; J. Turek, *op. cit.*, s. 61; W. Michalewicz, *Postępowanie pojednawcze*, „Radca Prawny” 1997, nr 4, s. 15; W. Siedlecki, [w:] Z. Resich (red.), *System prawa procesowego cywilnego, Tom II Postępowanie rozpoznawcze przed sądami pierwszej instancji*, Warszawa 1987, s. 168.

SN w uchwale z dnia 28 kwietnia 2010 r., III CZP 10/10, Legalis, stwierdził, że za dopuszczalnością zażalenia w przypadku zwrotu wniosku nie przemawiają dyrektywy wykładni prokonstytucyjnej, wywodzone zwłaszcza z prawa do sądu. Zwrot wniosku nie niesie dla strony jakichkolwiek ujemnych konsekwencji polegających na ograniczeniu lub odjęciu prawa do sądu. Nie występuje także luka aksjologiczna porzeczana z perspektywy wartości konstytucyjnych. Niezależnie od tego, że ograniczenia dopuszczalności

Przy odmiennym poglądzie i uznaniu dopuszczalności wniesienia zażalenia na zarządzenie zwrotu wniosku przytacza się treść art. 184 zd. 1 k.p.c. Wynika z niej, że nie jest ono postępowaniem incydentalnym w głównym nurcie postępowania, lecz postępowaniem w „sprawie” cywilnej. Skutek zawezwania do próby ugodowej w postaci przerwy biegu przedawnienia upodabnia jednak wnioski do pozwu, co uzasadnia wydanie zarządzenia o zwrocie pisma inicjującego postępowanie pojednawcze podlegającego tym samym kontroli instancyjnej²³.

Nie wprowadzono w przepisach postępowania pojednawczego żadnej regulacji w zakresie dopuszczalności odrzucenia wniosku o zawezwanie do próby ugodowej. Uzależnienie dopuszczalności wszczęcia tego postępowania od zaistnienia przesłanek procesowych (niewystąpienia przesłanek negatywnych) będzie prowadziło do konieczności określenia postaci decyzji organu sądowego, którą w tym przypadku powinno być postanowienie o odrzuceniu wniosku. Uznano w nauce przedmiotu dopuszczalność odrzucenia przez sąd takiego wniosku z odwołaniem się właśnie do zastosowania art. 199 § 1 k.p.c.

Nie budzi wątpliwości, że postępowanie pojednawcze jest dopuszczalne tylko w sprawach, które należą do drogi sądowej, co wynika z treści art. 184 zd. 1 k.p.c., zakreślającej dopuszczalność prowadzenia postępowania pojednawczego w sprawach cywilnych. Wnioski o zawezwanie do próby ugodowej w sprawie nienależącej do drogi sądowej podlegać będzie tym samym odrzuceniu (art. 199 § 1 pkt 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)²⁴. Rozszerzono natomiast niedopuszczalność postępowania pojednawczego także na rodzaj sprawy cywilnej, kiedy to sąd również odrzuca wnioski o zawezwanie do próby ugodowej (art. 199 § 1 pkt 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)²⁵.

Przyjęcie tezy o niedopuszczalności zawarcia ugody z przyczyn procesowych – w sprawach, w których wszczęcie i przeprowadzenie postępowania cywilnego nie jest możliwe wobec wystąpienia okoliczności będącej przyczyną nieważności postępowania – pociągnęło za sobą twierdzenie o konieczności badania przez sąd tych okoliczności, które przesądzają o istnieniu przyczyn nieważności postępowania rozpoznawczego²⁶. Zaliczono do nich zawisłość sporu (złożenie wniosku w przypadku toczącego

---

zażalenia, zwłaszcza na postanowienia o niewielkim znaczeniu procesowym, mieszczą się w hipotezie art. 78 zd. 2 Konstytucji.

²³ R. Schmidt, *Postępowanie pojednawcze*, „ADR. Arbitraż i Mediacja”, 2010, nr 2, s. 105.

²⁴ M. Sychowicz, J. Derlatka, *op. cit.*, Nb 8 do art. 184.

²⁵ M. Sychowicz, J. Derlatka, *op. cit.*, Nb 9 do art. 184; R. Morek, [w:] E. Marszałkowska-Krześ (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, 2020, wyd. 27, Legalis/el., art. 184, Nb. 7; zob. również M. Malczyk, *op. cit.*, art. 185, Nb. 7; A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, *op. cit.*, art. 185, Nb. 2; W. Siedlecki, [w:] Z. Resich, W. Siedlecki (red.), *Kodeks...*, s. 318.

²⁶ O. Marcewicz, *Dopuszczalność zawarcia przed sądem ugody w postępowaniu cywilnym*, [w] A. Jakubecki, J. Strzępka (red.), *Jus et Remedium. Księga Jubileuszowa Profesora Mieczysława Sawczuka*, Warszawa 2010, s. 347–348.

się postępowania rozpoznawczego), niezgodność składu sądu z ustawą czy brak zdolności sądowej bądź procesowej strony²⁷.

Powaga rzeczy osądzonej wyklucza z kolei nie tylko wytoczenie ponownego powództwa pomiędzy tymi samymi stronami o to samo roszczenie, ale sprzeciwia się również wszczęciu w tym zakresie postępowania pojednawczego²⁸. Prowadzi to do odrzucenia wniosku²⁹. Jednocześnie dopuszcza się przy prawomocnym osądzeniu sprawy cywilnej wszczęcie postępowania pojednawczego w zakresie rozłożenia na raty zasądzonej należności lub odroczenia terminu wykonania świadczenia objętego tytułem egzekucyjnym³⁰. Także w przypadku gdy zachodzą podstawy do żądania wydania przez sąd nowego orzeczenia wskutek zmiany okoliczności sprawy, strona będzie upoważniona do zainicjowania postępowania pojednawczego³¹.

Postępowanie to może być jednak wszczęte i prowadzone z zasady przed wniesieniem pozwu. Staje się więc ono bezprzedmiotowe, gdy sprawa jest już w toku, skoro strony mogą zawrzeć ugodę w takiej sprawie na podstawie art. 223 k.p.c.³² Złożony wtedy wniosek o zawezwanie do próby ugodowej podlega odrzuceniu (art. 199 § 1 pkt 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)³³. Dokładniej zaś postanowienie sądu o odrzuceniu będzie dotyczyć żądania wnioskodawcy wyznaczenia posiedzenia dla umożliwienia stronom podjęcia działań co do zawarcia ugody³⁴.

Do podstaw decyzji o odrzuceniu wniosku Sąd Najwyższy dodał jeszcze nadużycie prawa procesowego przy działaniu sprzecznym z dobrymi obyczajami, które ma miejsce w sytuacji wystąpienia z wnioskiem nie w celu realizacji roszczenia, ale dla spowodowania przerwy biegu przedawnienia³⁵.

²⁷ O. Marcewicz, *op. cit.*, s. 348.

²⁸ M. Malczyk, *op. cit.*, art. 184, Nb. 12; A. Zieliński, A. Flaga-Gieruszyńska, *op. cit.*, art. 184, Nb. 2; M. Sychowicz, J. Derlatka, *op. cit.*, art. 184, Nb. 12 (w tym wypadku na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.); R. Morek, [w:] E. Marszałkowska-Krześ, *op. cit.*, art. 184, Nb. 14; M. Sychowicz, [w:] A. Marciniak, K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz Art. 1–366*, Warszawa 2016, art. 184, Nb. 9.

²⁹ J. Turek, *op. cit.*, s. 70.

³⁰ J. Krajewski, [w:] J. Jodłowski, K. Piasecki (red.), *Kodeks...*, s. 292; J. Turek, *op. cit.*, s. 63.

³¹ M. Sychowicz, J. Derlatka, *op. cit.*, art. 184, Nb. 12; R. Morek, [w:] E. Marszałkowska-Krześ, *op. cit.*, art. 184, Nb. 14.

³² M. Sychowicz, J. Derlatka, *op. cit.*, art. 184, Nb. 13.

³³ *Ibidem*; R. Schmidt, *op. cit.*, s. 98; J. Turek, *op. cit.*, s. 70.

³⁴ Zob. jednak twierdzenie, że odrzucenie pisma inicjującego postępowanie to formalna decyzja sądu o odmowie nadania biegu sprawie; o pozostawieniu sprawy bez biegu – R. Schmidt, *op. cit.*, s. 99.

³⁵ Uchwała SN z dnia 27 lipca 2018 r., V CSK 384/17.

5. Przebieg postępowania

Przy podkreśleniu czynności wyznaczenia posiedzenia w postępowaniu pojednawczym dla stworzenia uczestnikom możliwości zawarcia ugody jako celu tego postępowania – oraz treści postanowienia art. 184 zd. 2 k.p.c. – co do konieczności złożenia przez sąd oświadczenia o uznaniu ugody za niedopuszczalną – nie wprowadzono kompetencji organów sądu do podejmowania jakichkolwiek decyzji. Pozostają tylko działania przewodniczącego wraz z jego oświadczeniami mającymi charakter porządkowy co do otwarcia, prowadzenia posiedzenia (a w jego trakcie udzielania głosu, zdawania pytań i udzielania upoważnienia do zadawania pytań) oraz o zamknięciu posiedzenia (art. 155 § 1 k.p.c.).

Podjęcie działań w dążeniu do możliwości zawarcia ugody przed sądem (jako celu postępowania pojednawczego) jest w tym wypadku jednocześnie realizacją zasady postępowania cywilnego zawartej w treści art. 10 k.p.c. (jako ogólnego dążenia do zawarcia ugody na każdym etapie postępowania cywilnego). Dodać należy, że wprowadzenie tego nakazu w przepisie podstawowym prowadzi do stwierdzenia jego bezpośredniego zastosowania do każdego postępowania uregulowanego w Kodeksie postępowania cywilnego, a wobec tego również do postępowania pojednawczego³⁶.

Dalsze postanowienia mające pozwolić na spełnienie tej zasady – wprowadzonej do postępowania cywilnego przez treść art. 10 k.p.c. – zawarł ustawodawca w art. 205⁶ § 2 k.p.c., art. 205⁸ § 2 k.p.c. oraz w art. 223 k.p.c.

Zgodnie z art. 205⁶ § 2 zd. 2 k.p.c. przewodniczący może poszukiwać ze stronami ugodowych sposobów rozwiązania sporu, wspierać je w formułowaniu propozycji ugodowych oraz wskazywać sposoby i skutki rozwiązania sporu, w tym skutki finansowe. Działania te mają skłonić strony do zawarcia ugody (art. 205⁶ § 2 zd. 1 k.p.c.). Wobec czego przewodniczący obowiązany jest do przejawiania odpowiedniej aktywności w zakresie działań, jakie pozwoliłyby na zawarcie przez strony ugody. Wprowadzenie do treści art. 205⁶ § 2 zd. 2 k.p.c. terminu „może” jest przy tym wyrazem udzielenia mu przez ustawodawcę upoważnienia do podjęcia takich działań, skoro stanowią one wypełnienie wyraźnego określenia powinności przewodniczącego w zakresie dążenia do pojednania stron (art. 205⁶ § 2 zd. 2 k.p.c.).

Wobec powyższego przepisy art. 205⁶ § 2 zd. 1 i 2 k.p.c. znajdują zastosowanie do postępowania pojednawczego. Co prawda art. 13 § 2 k.p.c. przewiduje odpowiednie stosowanie przepisów o procesie do innych postępowań przewidzianych w Kodeksie postępowania cywilnego, ale przy uwzględnieniu *ratio legis* postępowania pojednaw-

³⁶ W. Siedlecki, *Kilka uwag na temat wykładni i stosowania przepisów nowego kodeksu postępowania cywilnego*, „Studia Cywilistyczne” 1969, t. XIII–XIV, s. 292, 293; J. Jagieła, [w:] A. Marciniak (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–205*, Warszawa 2019, Nb 18 do art. 13.

czego – odnośnie do podjęcia działań dla możliwości zawarcia ugody – przepisy te znajdą zastosowanie bez żadnych zmian³⁷.

Przebieg posiedzenia może ograniczyć się do odnotowania faktu niestawiennictwa jego uczestników. Podkreślono już, że postępowanie to ma fakultatywny charakter, co odnosi się także do przeciwnika, gdyż nie może on być zmuszony do wzięcia udziału w postępowaniu pojednawczym³⁸.

Niemożliwość podjęcia rozmów co do zawarcia ugody nie będzie wyrażona w postaci postanowienia sądu, gdyż takiego orzeczenia nie przewiduje k.p.c. Przewodniczący zamknie jedynie posiedzenie (art. 155 § 1 k.p.c.). Podnosi się tylko, że niemożliwość zawarcia ugody zostanie stwierdzona w wypowiedzi instrukcyjnej – podobnej w swej naturze do takich wypowiedzi jak np. pouczenia czy sprawozdania – a zamieszczonej w protokole i niezaskarżalnej³⁹.

W przypadku obecności uczestników postępowania możliwa staje się zarówno sytuacja niezyskania porozumienia, jak i wystąpienia zdarzenia zawarcia ugody. Przypadek braku porozumienia (gdy strona nie wyraża woli pogodzenia się albo odmawia podpisania wcześniej uzgodnionej ugody) staje się podstawą wypowiedzi przewodniczącego o zamknięciu posiedzenia (art. 155 § 1 k.p.c.). W nauce przedmiotu wyrażono przy tym zdanie, że sytuacja ta implikuje wypowiedź instrukcyjną sądu zamieszczaną w protokole. Jako czynność sądu kończąca postępowanie nie ma jednak charakteru orzeczenia ze wszystkimi wynikającymi stąd konsekwencjami⁴⁰.

Osiągnięcie przez uczestników porozumienia w przedmiocie zawarcia ugody wywoła zachowanie sądu polegające na przeprowadzeniu jej kontroli, jak stanowi art. 184 zd. 2 k.p.c., ale wprowadzono z tego obowiązku odmienny rodzaj postępowania sądu. W pierwszym przypadku ocena sądu ma miejsce po wpisaniu treści ugody do protokołu, a nawet jej podpisaniu. Następnie przeprowadzana jest jej ocena, co prowadzi do wypowiedzi sądu o uznaniu ugody za niedopuszczalną.

Przewiduje się także inne zachowanie sądu. Jego ocena poprzedza w tym wypadku wpisanie ugody (a ściślej: oświadczeń uczestników) do protokołu. Wynik tej kontroli pozwala dopiero na wpisanie oświadczeń uczestników do protokołu i ich podpisanie (bądź dołączenie do protokołu jako załącznika)⁴¹. Albo ocena taka prowadzi do decyzji

---

³⁷ J. Nowacki, „Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa, „Państwo i Prawo” 1964, nr 3, s. 370, 371; Z. Radwański, M. Zieliński, [w:] M. Safjan (red.), *System Prawa Prywatnego, t. 1, Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2007, s. 364; J. Jagieła, *op. cit.*, Nb 17 do art. 13.

³⁸ J. Turek, *op. cit.*, s. 59.

³⁹ J. Mokry, *op. cit.*, s. 265.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 265.

⁴¹ T. Ereciński, [w:] T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. T. 1. Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2012, s. 891; M. Śladkowski, *Zawezwanie do próby ugodowej w praktyce sądowej*, „Monitor Prawniczy” 2009, nr 14, s. 798 – sąd nie wydaje w tym wypadku odrębnego postanowienia, gdy uznał ugodę za dopuszczalną.

sądu o uznaniu ugody za niedopuszczalną, co przejawia się w odmowie wpisania jej do protokołu. Uznano nawet, że powzięcie przez sąd wątpliwości co do ważności ugody uzasadnia odmowę wpisania jej treści do protokołu, a tym samym nie wywołuje ona skutków przewidzianych prawem procesowym⁴².

Następstwa sprzeciwu sądu są tutaj nie tylko procesowe, w postaci dalszego prowadzenia postępowania, ale także materialnoprawne. Ugoda jest wówczas nieważna i nie wywołuje tym samym żadnych skutków ani materialnoprawnych, ani procesowych⁴³.

Przepis art. 184 zd. 2 k.p.c. wprowadza powinność sądu zbadania ugody i wskazuje podstawy uznania jej za niedopuszczalną. Wymienione podstawy to niezgodności ugody z prawem lub zasadami współżycia społecznego oraz dążenie do obejścia prawa. Takie same są przesłanki uznania niedopuszczalności ugody zawieranej w procesie (art. 223 § 2 k.p.c. w zw. z art. 203 § 4 k.p.c.).

Przedstawiono wyżej sytuacje, jakie mogą mieć miejsce w postępowaniu pojednawczym. Mimo ich różnorodności powodują zakończenie działań, które mogłyby umożliwić uczestnikom zawarcie ugody. Prowadzą tylko w jednym przypadku do osiągnięcia skutku tych wysiłków w postaci zawarcia ugody, której nie sprzeciwił się sąd. Ale w tym momencie pojawia się jeszcze zagadnienie złożenia przez sąd wypowiedzi o toku postępowania pojednawczego.

Ugoda zawierana w postępowaniu pojednawczym jest kontrolowana przez sąd w takim samym zakresie jak ugoda zawierana w postępowaniu rozpoznawczym. Różnica jest tylko jedna: po zawarciu ugody w postępowaniu pojednawczym sąd nie wydaje postanowienia o umorzeniu postępowania, jakie zapada po zawarciu ugody w procesie⁴⁴. Postępowanie to po stworzeniu uczestnikom możliwości zawarcia ugody dalej się już nie toczy, a więc jego umorzenie jest zbędne i bezprzedmiotowe⁴⁵. Nie znajduje przy tym uzasadnienia argumentacja o potrzebie odwołania się do procesu. O ile zatem w obu postępowaniach ugoda jest kontrolowana przez sąd w takim samym zakresie, o tyle występuje istotna różnica co do samego biegu tych postępowań.

Postanowienie o umorzeniu postępowania, jakie zapada w procesie, jest tylko czysto formalnym rozstrzygnięciem, którego funkcją jest zniesienie zawisłości sprawy i zniweczenie skutków dotychczasowego postępowania. Nie wiąże się ono z zagadnie-

---

⁴² A. Franusz, *Charakter prawny ugody sądowej oraz skutki prawne jej zawarcia*, „Studia Prawnoustrojowe” 2014, nr 24, s. 254.

⁴³ J. Lapierre, *Kontrola sądowa czynności dyspozytywnych stron i uczestników w postępowaniu cywilnym*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Kamila Stefki*, Warszawa – Wrocław 1967, s. 169.

⁴⁴ J. Lapierre, *Aktywność sądu w dziedzinie kontroli aktów rozporządzalności materialnej*, „Studia Iuridica” 1976, nr 5, s. 66; W. Berutowicz, *Znaczenie prawne sądowego dochodzenia roszczeń*, Warszawa 1966, s. 23.

⁴⁵ T. Ereciński, *op. cit.*, s. 891.

niem oceny ważności ugody⁴⁶. Tym niemniej w literaturze przedmiotu wyraża się także zdanie o konieczności wydania postanowienia o umorzeniu postępowania pojednawczego. Taka konkluzja była wynikiem szerszej analizy przebiegu tego postępowania⁴⁷, chociaż nie ma takiej decyzji sądu w pozostałych przypadkach prowadzonego postępowania pojednawczego, gdy nie zawarto w nich ugody⁴⁸. Przyjmuje się zresztą dopuszczalność wydania postanowienia o umorzeniu tego postępowania, gdy strona po złożeniu wniosku o zawezwanie do próby ugodowej skutecznie wniesie pozew do sądu⁴⁹ bądź cofnie wniosek⁵⁰. Jednak w żadnym z takich przypadków nie przewidziano w Oddziale 2 Kodeksu dalszych działań sądu. Utworzyła się wobec tego płaszczyzna dyskusyjna co do właściwego zachowania sądu, gdy ma miejsce zakończenie tego postępowania, której podstawowe tezy przedstawiono wcześniej.

Wprowadzenie do dyskusji, jako jej fundamentalnej tezy, twierdzenia o konieczności zakończenia każdego postępowania cywilnego decyzją sądu⁵¹ ukierunkowało rozważania dotyczące wypowiedzi sądu w przedmiocie zakończenia postępowania pojednawczego. Konsekwencją takiego podejścia do zakończenia tego postępowania jest twierdzenie o wydawaniu przez sąd jeszcze postanowienia o odrzuceniu wniosku lub o umorzeniu postępowania (poza zarządzeniem przewodniczącego o zwrocie wniosku)⁵².

6. Zaskarżenie orzeczenia

Odmiennym zagadnieniem, jakie łączy się nieodzownie z poglądem co do sposobu zakończenia postępowania pojednawczego, jest jego kontynuacja w następstwie zainicjowania postępowania zażaleniowego.

Nie jest przy tym tak, by sama postać decyzji sądu odnoszącej się do prowadzonego postępowania czy treść jego wypowiedzi implikowały dopuszczalność wszczęcia postępowania prowadzącego do oceny prawidłowości tej decyzji przez sąd w ramach jakiegoś postępowania skargowego. Nawet jeśli treść ta sprowadzałaby się do wyrażenia: zakończyć postępowanie. Wprowadzenie takiego postępowania pozostaje w kompetencji ustawodawcy. Ale w postępowaniu pojednawczym takiego postępowania skargowego nie

⁴⁶ J. Lapiere, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 13.10.1972 r., III PRN 66/72*, „Nowe Prawo” 1974, nr 3, s. 392

⁴⁷ J. Mokry, *op. cit.*, s. 265.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 264–265.

⁴⁹ T. Ereciński, *op. cit.*, s. 890.

⁵⁰ Wyrok SN z dnia 27 lipca 2018 r., V CSK 384/17.

⁵¹ W. Broniewicz, *Warunki uwzględnienia powództwa*, „Państwo i Prawo” 2003, nr 3, s. 37.

⁵² Chociaż przy twierdzeniu, że postępowanie pojednawcze powinno być zakończone jakąś „decyzją” sądu wyrażono myśl, iż może ona polegać na zawarciu ugody, niezawarciu ugody ze względu na negatywne stanowisko stron czy uznaniu przez sąd ugody za niedopuszczalną – J. Turek, *op. cit.*, s. 67.

przewidziano. Pozostaje jedynie odwołanie się do regulacji umieszczonej w procesie (art. 13 § 2 k.p.c.).

Przepis art. 13 § 2 k.p.c., jako przepis odnoszący, nakazuje włączyć do systemu prawnego takie normy, które w zakresie zastosowania czy normowania będą uwzględniały dalsze obszary odniesienia, a co w tym momencie wiąże się z instytucją postępowania pojednawczego⁵³. Może to mieć miejsce dzięki poszerzeniu zakresu zastosowania (normowania) normy odtworzonej z przepisów odnoszonych albo poprzez wyprowadzenie odrębnej (ale identycznej) normy prawnej dla dalszego stosunku prawnego⁵⁴. Zakres przepisów odesłania sprowadza się przede wszystkim do art. 394 § 1 k.p.c., a jeszcze ściślej: do postanowienia sądu pierwszej instancji kończącego postępowanie w sprawie. Nie budzi wątpliwości zakwalifikowanie w procesie do postanowień kończących postępowanie zarówno postanowienia o odrzuceniu pozwu, jak i o umorzeniu postępowania, mimo iż rozbieżna jest motywacja zaliczenia ich do desygnatów tego wyrażenia⁵⁵.

Nie powinien jednak umknąć przy tych rozważaniach aspekt odpowiedniego zastosowania przepisów o procesie z koniecznością pełnego uwzględnia charakteru i celu postępowania pojednawczego, a wobec tego i różnic, jakie występują pomiędzy trybem postępowania rozpoznawczego procesowego a postępowaniem pojednawczym.

Tymczasem przy wyznaczonym już celu postępowania pojednawczego (jako dążenia uczestników postępowania do osiągnięcia stanu rzeczy, jakim jest możliwość zawarcia ugody) czynności w nim podejmowane sprowadzają się do wyznaczenia posiedzenia dla zawarcia ugody. Nie wprowadzono jakichkolwiek czynności po terminie posiedzenia. Nie przewidziano ich nawet w razie podjęcia przez sąd decyzji o uznaniu niedopuszczalności ugody. Jednocześnie zmiana Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. i wprowadzenie jako podstawy umorzenia postępowania rozpoznawczego faktu zawarcia ugody staje się dalszym argumentem za wyłączeniem zastosowania tego przepisu (art. 355 § 1 k.p.c.) do postępowania pojednawczego. Umorzenie postępowania następuje w związku z zawarciem przez strony ugody jako następstwo tej czynności. Umieszczono przy tym sytuację zawarcia ugody jako podstawę decyzji sądu obok zbędności i niedopuszczalności dalszego postępowania. Uregulowanie to wiąże się moc-

---

⁵³ Z. Radwański, M. Zieliński, [w:] M. Safjan (red.), *System Prawa Prywatnego, t. 1...*, s. 361 (w oparciu o przepisy k.c.).

⁵⁴ *Ibidem*, s. 361.

⁵⁵ W. Siedlecki, [w:] Z. Resich, W. Siedlecki (red.), *Kodeks...*, s. 562; W. Broniewicz, W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne...*, s. 315; W. Berutowicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1984, s. 231; J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2016, s. 459. Zob. więcej o postanowieniach kończących – R. Obrębski, *Pojęcie postanowień kończących postępowanie w sprawach cywilnych*, „Przegląd Sądowy” 1999, nr 11–12; *idem*, *Dopuszczalność zażalenia i kasacji od postanowień dotyczących wniosku o przywrócenie terminu (na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego)*, „Przegląd Sądowy” 2000, nr 1.

no z dalszym prowadzeniem postępowania rozpoznawczego. Postępowania, którego celem jest w każdym przypadku wydanie orzeczenia co do istoty.

Wyklucza się zarazem stosowanie w postępowaniu pojednawczym – w drodze analogii – art. 222 zd. 1 k.p.c. (o oddaleniu zarzutów prowadzących do odrzucenia pozwu)⁵⁶. Nie ma również w postępowaniu rozpoznawczym zażalenia na postanowienie o uznaniu ugody za niedopuszczalną. Bynajmniej w tym postępowaniu nie jest to orzeczenie kończące. Nie można więc w postępowaniu pojednawczym – opierając się na odpowiednim stosowaniu przepisów o procesie – wprowadzić decyzji sądu o uznaniu ugody za niedopuszczalną do orzeczeń podlegających zaskarżeniu.

Chociaż w literaturze przedmiotu uznaje się wyrażoną przez sąd niedopuszczalność zawarcia ugody za decyzję kończącą postępowanie w sprawie⁵⁷. Bez względu na to, że decyzja ta wiąże się w tym momencie z oceną porozumienia stron w zakresie zgodności prawem, zasadami współżycia społecznego czy obejściem prawa, a nie z tokiem postępowania⁵⁸. Ale nie obejmuje się już zbiorem postanowień kończących postępowanie w sprawie decyzji sądu o uznaniu ugody za dopuszczalną. Tymczasem taka decyzja – której wydanie należałoby uznać za następstwo przyjęcia założenia o załatwieniu sprawy – powinna być wówczas orzeczeniem sądu kończącym to postępowanie, by umożliwić uczestnikowi zainicjowanie postępowania zażaleniowego⁵⁹. W tym wypadku przewiduje się natomiast konieczność wydania przez sąd postanowienia o umorzeniu postępowania, które dopiero staje się orzeczeniem kończącym postępowanie pojednawcze. Postanowienie o umorzeniu postępowania, jakie zapada po zawarciu ugody w procesie, nie zawiera jednak żadnej merytorycznej oceny dotyczącej ważności ugody, lecz jest wyłącznie czysto formalnym zakończeniem dotychczasowego postępowania rozpoznawczego⁶⁰.

⁵⁶ F. Zedler, *op. cit.*, s. 13.

⁵⁷ J. Turek, *op. cit.*, s. 67; M. Śladkowski, *op. cit.*, s. 798; W. Michalewicz, *op. cit.*, s. 14. Postanowienie takie kończy postępowanie w sprawie dlatego, że eliminuje możliwość zawarcia ugody, a wobec tego kończy także postępowanie pojednawcze – uchwała SN z dnia 18 czerwca 1985 r., III CZP 28/85, *Legalis*; R. Schmidt, *op. cit.*, s. 116. Przyjęcie dopuszczalności zainicjowania postępowania zażaleniowego wyrażono również w: M. Malczyk, *op. cit.*, Nb. 8 do art. 184; A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, *op. cit.*, Nb. 8 do art. 184; H. Pietrkowski, *op. cit.*, s. 139.

⁵⁸ J. Lapierre, *Uгода sądowa w polskim procesie cywilnym*, Warszawa 1968, s. 127.

⁵⁹ Przy stwierdzeniu również, iż postanowienie o uznaniu ugody za niedopuszczalną eliminuje możliwość zawarcia ugody, a tym samym kończy postępowanie w sprawie, skoro celem sądowego postępowania pojednawczego jest zawarcie ugody – K.W. Baran, *System kontroli ugód sądowych zawieranych w sprawach zakresu prawa pracy*, „Problemy Praworządności” 1990, nr 2–3, s. 21.

⁶⁰ J. Lapierre, *Aktywność sądu...*, s. 66–67. Można by przytoczyć w tym miejscu zdanie wypowiedziane jeszcze na podstawie przepisów d.k.p.c.: Zawarcie ugody sądowej odnoszącej się do przedmiotu sporu powoduje, że zawiera ona rozstrzygnięcie stosunku prawnego pomiędzy stronami. Wówczas ma miejsce zakończenie procesu rozstrzygnięciem stosunku prawnego między stronami w sposób merytoryczny, wobec czego niezależnie od tego, czy w takim postępowaniu zapadnie wyrok, czy zawarta zostanie w nich ugoda sądowa, nie zapada postanowienie głoszące *urbi et orbi*, że proces jest zakończony gdyż jest ono już zbędne – A. Bartz, *Istota ugody sądowej według k.p.c.*, „Głos Prawa” 1936, nr 10–12, s. 472.

Dla uzupełnienia tych uwag właściwe będzie dodanie, że odpowiednie zastosowanie przepisów o wszczęciu postępowania zażaleniowego co do postanowienia kończącego postępowanie w sprawie wymaga w pierwszej kolejności wyprowadzenia z przepisów Kodeksu postępowania cywilnego – procesu – normy prawnej wiążącej się z zachowaniem sądu – dokonaniem czynności konwencjonalnej określonej jako postanowienie sądu o zakończeniu postępowania. Spowoduje to aktualizację upoważnienia stron do zainicjowania postępowania zażaleniowego (poza jeszcze nakazem odpowiedniego zachowania uczestników postępowania w następstwie wydania tego postanowienia). Z uwagi na obszerność takiego wywodu, wystarczające będzie w tym miejscu ograniczenie się do wprowadzenia jako desygnatów wyrażenia: postanowienie kończące postępowanie – postanowienia o odrzuceniu pozwu i o umorzeniu postępowania. Można za to przyjąć, że do tego zbioru nie zostało zaliczone postanowienie o uznaniu ugody za niedopuszczalną (ani nie wprowadzono takiego postanowienia jako podstawy zażalenia wymienionej w dalszej części art. 394 § 1 i art. 394^{1a} § 1 k.p.c.). Nie wprowadzono takiego zażalenia, mimo iż podaje się argumentację za zasadnością odpowiedniej zmiany Kodeksu postępowania cywilnego wobec podobieństwa tej sytuacji z odmową odrzucenia pozwu⁶¹. Wobec tego, przy braku wprowadzenia do normy prawnej wiążącej się z postępowaniem zażaleniowym postanowienia zawierającego wypowiedź sądu o uznaniu niedopuszczalności ugody, nieuzasadnione stałoby się rozszerzenie tego zakresu w postępowaniu pojednawczym na taki przypadek. Pozostaje jeszcze w ramach poszukiwania dopuszczalności podstaw wniesienia zażalenia wydanie postanowienia o umorzeniu postępowania na podstawie art. 355 § 1 k.p.c. Skoro w procesie ustawodawca przewiduje oświadczenie sądu o uznaniu ugody za niedopuszczalną, ale nie wprowadza tego postanowienia do orzeczeń podlegających zaskarżeniu (nie jest też orzeczeniem kończącym postępowanie), to nie byłoby właściwe odpowiednie zastosowanie przepisów o postępowaniu zażaleniowym do postępowania pojednawczego z jednoczesnym rozszerzeniem odpowiedniego zastosowania przepisów na postanowienie o niedopuszczalności uznania ugody. Postanowienie, które nie kończy także postępowania pojednawczego, skoro jest to wypowiedź sądu co do sprzeczności ugody z prawem, zasadami współżycia społecznego czy zamiaru obejścia przepisów. Gdyby było inaczej, to postępowanie pojednawcze powinno kończyć się postanowieniem, w którym byłyby utrwalone wyniki kontroli, jaką sąd przeprowadził w odniesieniu do zawartej ugody⁶². Obejmowałyby to decyzję co do uznania ugody za dopuszczalną i uznania ugody za niedopuszczalną. Jak jednak zaznacza się w literaturze, sąd ustosunkowuje się do czynności procesowej, wtedy gdy ocenia ją negatywnie, ale nie zatwierdza czynności proce-

---

⁶¹ F. Zedler, *op. cit.*, s. 13.

⁶² J. Lapierre, *Aktywność sądu...*, s. 66–67.

sowej jako prawnie skutecznej, gdyż pozytywna ocena zawarta jest *implicite* w kolejnej według sprawy czynności sądowej⁶³.

Trafne uogólnienie zawiera myśl, że wobec sprzeciwu sądu co do zawarcia ugody, w przeciwieństwie do sytuacji w procesie, nie ma możliwości kontynuowania postępowania pojednawczego ani w kierunku jego umorzenia, ani oddalenia czy uwzględnienia wniosku. Wobec tego powinno zostać wydane postanowienie zawierające sprzeciw⁶⁴ wraz z dopełnieniem tej myśli przejawiającym się w stwierdzeniu, że zarówno w przypadku zawarcia ugody, jak i w sytuacji gdy do niej nie dochodzi z uwagi na zachowanie strony, „ostatnie słowo” musi należeć do sądu i być wyrażone w jakiejś jego czynności, choćby *implicite* wyrażonej w protokole⁶⁵. Aczkolwiek stwierdzono również, iż sąd nie wydaje w postępowaniu pojednawczym żadnego orzeczenia⁶⁶.

Po przeciwległej stronie trzeba umieścić pogląd o szerokim zakresie czynności sądu w postępowaniu pojednawczym. Ocena dopuszczalności zawarcia ugody jest wówczas treścią odrębnego postanowienia, które podlega zaskarżeniu. Z kolei przy zaaprobowaniu przez sąd ugody, postępowanie pojednawcze ulega jeszcze umorzeniu⁶⁷. Ten sposób zakończenia postępowania jest ważny z uwagi na brak możliwości wykluczenia błędnej akceptacji przez sąd ugody, którą należałoby usunąć⁶⁸. Zasadność wydania takiego postanowienia, a nawet wręcz konieczność, ma dać stronie podstawę do zaskarżenia bezzasadnej – jej zdaniem – aprobaty sądu dla zawartej ugody⁶⁹. Gdy uznanie ugody nie jest wyrażone w odrębnym orzeczeniu, to zażalenie będzie dotyczyć postanowienia o umorzeniu postępowania⁷⁰. Zresztą wydanie w takiej sytuacji postanowienia o umorzeniu postępowania pojednawczego ma „stwarzać większą jasność sytuacji, zapewnić ekonomiczność postępowania i jednocześnie wzmocnić jego samodzielność”⁷¹.

Właściwie to podstawą tych twierdzeń jest założenie, że w każdym przypadku postępowanie sądowe powinno być zakończone w sposób umożliwiający jego kontrolę poprzez możliwość zaskarżenia końcowej decyzji⁷². Tym samym również w razie niezawarcia ugody celowe ma być wydanie postanowienia o umorzeniu postępowania pojednawczego, co pozwoli na sprawdzenie poprawności tego postępowania przez sąd drugiej

⁶³ M. Filipowicz, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 13.10.1972 r., III PRN 66/72*, „Nowe Prawo” 1974, nr 3, s. 383.

⁶⁴ J. Mokry, *op. cit.*, s. 265 – z dodaniem, że wprowadza to jasność co do zakończenia takiego postępowania.

⁶⁵ *Ibidem*, s. 265.

⁶⁶ W. Berutowicz, *Znaczenie prawne...*, s. 23.

⁶⁷ J. Turek, *op. cit.*, s. 69; T. Wojciechowski, *Charakter prawny ugody sądowej*, „Przegląd Sądowy” 2001, nr 6, s. 50–51.

⁶⁸ *Ibidem*, s. 69.

⁶⁹ T. Wojciechowski, *Charakter prawny...*, s. 51.

⁷⁰ *Ibidem*, s. 51.

⁷¹ J. Turek, *op. cit.*, s. 69.

⁷² *Ibidem*, s. 58–59.

instancji⁷³. Nie budzi zatem wątpliwości zaskarżalność postanowienia wyrażającego sprzeciw sądu odnośnie do zawarcia ugody jako kończącego postępowanie⁷⁴.

Trudno jednak nie ulec wrażeniu, że te różne decyzje sądu wprowadzono do postępowania pojednawczego tylko po to, by możliwe stało się uzasadnienie dopuszczalności wszczęcia postępowania zażaleniowego. Do zaskarżenia „sytuacji” zaistniałych w tym postępowaniu dostosowano zatem odpowiednie zachowanie sądu. Obrazuje to chociażby argumentacja Sądu Najwyższego w przedmiocie wadliwości decyzji. Możliwość popełnienia przez sąd błędu polegać będzie na nieprawidłowej kwalifikacji charakteru sprawy czy treści ugody z punktu widzenia kryteriów wyszczególnionych w art. 184 zd. 2 k.p.c. Są to okoliczności charakterystyczne dla *gravamenu* jako ogólnej racji zaskarżalności orzeczeń, co prowadzi bezpośrednio do art. 394 § 1 k.p.c. i wprowadzenia zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie.

Postanowienie sądu rejonowego uznające ugodę za niedopuszczalną kończy zaś takie postępowanie, wykluczając możliwość zawarcia ugody (postępowanie w sprawie, skoro ustawodawca nie wprowadza żadnego rozróżnienia co do rodzaju wyrażenia określonego jako „postępowanie w sprawie”).

Dla uzupełnienia zaprezentowanego stanowiska należy dołączyć pogląd Sądu Najwyższego sprowadzający się do tezy, że postanowienie sądu kończy postępowanie w sprawie z uwagi na wyeliminowanie możliwości zawarcia ugody. Dodać należy, że wyrażenie kończy „postępowanie w sprawie” oznacza także zakończenie „postępowania pojednawczego”⁷⁵.

Podjęcie próby podsumowania tej części opracowania pozwala na stwierdzenie, że w przypadku zawarcia przez strony ugody sąd przeprowadza jej ocenę w ramach wyznaczonych treścią art. 184 zd. 2 k.p.c. Jednak ustawa wprowadza powinność złożenia przez sąd wypowiedzi tylko w razie, gdy uznaje ugodę za niedopuszczalną. Uwzględnienie konstrukcji normy kompetencyjnej pozwala na przyjęcie twierdzenia o ujęciu tej wypowiedzi w postaci postanowienia z jednoczesnym wprowadzeniem (zaktualizowaniem) powinności odpowiedniego zachowania stron (uczestników) postępowania pojednawczego – jako nakazu zaniechania podjęcia jakichkolwiek działań co do tak uzgodnionego pomiędzy nimi porozumienia⁷⁶. Nie znajduje zarazem uzasadnienia teza o wydawa-

⁷³ *Ibidem*, s. 70. Wskazano zresztą, że postępowanie pojednawcze kończy się umorzeniem postępowania w następstwie niestawiennictwem na posiedzenie wzywającego – A. Rychter, *Możliwe skutki niestawienia się na posiedzenie pojednawcze*, „Prawo Bankowe” 2005, nr 7–8, s. 76.

⁷⁴ T. Wojciechowski, *Kontrola ugody...*, s. 675–676.

⁷⁵ Uchwała SN z dnia 18 czerwca 1985 r. III CZP 28/85.

⁷⁶ W przedmiocie normy kompetencyjnej zob. więcej np. Z. Ziemiński, *Przepis prawny a norma prawna*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1960, nr 1; *idem*, *Kilka uwag o pojęciu przestrzegania i pojęciu stosowania prawa*, „Państwo i Prawo” 1968, nr 1; *idem*, *Kompetencja i norma kompetencyjna*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1969, nr 4; K. Świrydowicz, S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziemiński, *O nieporozumieniach dotyczących tzw. „norm zezwalających”*, „Państwo i Prawo” 1975,

niu przez sąd postanowienia o umorzeniu postępowania. Nie przewidziano dalszych czynności, jakie miałyby zostać dokonane po uznaniu ugody za niedopuszczalną. A tym samym nie przewidziano konieczności wyznaczenia przez sąd odpowiedniego zachowania uczestników w ramach postępowania pojednawczego. Nie ma także podłoża do odpowiedniego zastosowania przepisów o zainicjowaniu postępowania zażaleniowego.

Gdy dochodzi do zawarcia przez strony ugody, nie ma w ogóle wypowiedzi sądu co do treści tego porozumienia, a zachowanie to uznaje się za brak stwierdzenia przez sąd jej niedopuszczalności. Przewodniczący jedynie oświadcza zakończenie posiedzenia (art. 155 § 1 k.p.c.). Nie wprowadził zarazem ustawodawca dopuszczalności wszczęcia postępowania zażaleniowego. Zakończenie postępowania pojednawczego wynika z kolei z samego kontekstu sytuacyjnego stworzonego przez sąd w momencie wydania postanowienia o niedopuszczalności ugody. Wyrazem tego staje się tutaj oświadczenie przewodniczącego o zamknięciu posiedzenia (art. 155 § 1 k.p.c.). Wydanie postanowienia z oświadczeniem sądu o niedopuszczalności ugody nie stanowi wypowiedzi co do toku postępowania pojednawczego. Nie jest również załatwieniem sprawy ani nie staje się przypadkiem zakończenia sprawy jako sporu wynikłego z łączącego strony stosunku prawnego. Ale też wszczęcie postępowania pojednawczego nie prowadzi do rozpatrzenia sprawy w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Nie zachodzi więc konieczność zapewnienia gwarancji obowiązujących w postępowaniu realizującym prawo do sądu⁷⁷.

Wypadnie więc przytoczyć jeszcze dalsze motywy dla wzmocnienia argumentacji w sporze o dopuszczalność zainicjowania postępowania zażaleniowego. Czynności postępowania pojednawczego nie prowadzą – jak wyżej podkreślono – do „rozpatrzenia sprawy” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Nie występuje równocześnie luka aksjologiczna postrzegana z perspektywy wartości konstytucyjnych przy wprowadzonym tutaj stwierdzeniu o braku zażalenia na zarządzenie zwrotu wniosku. Ograniczenia dopuszczalności zażalenia, zwłaszcza na postanowienia o niewielkim znaczeniu procesowym, mieszczą się w hipotezie art. 78 zd. 2 Konstytucji⁷⁸.

Jak zaznaczono, przy szerszym spojrzeniu idea uniwersalnych zasad procesu cywilnego musi ustąpić miejsca idei zasad zrelatywizowanych do określonego typu spraw. Zaś prawo do odwołania ze względu na potrzeby szybkości obrotu będzie czasami zastępowane przez postępowanie jednoinstancyjne⁷⁹. Nie wydaje się przy tym konieczne poddawanie kontroli instancyjnej prawidłowości czynności sądu w postępowaniu po-

---

nr 7; Z. Ziemiński, *O zawilosciach związanych z pojmowaniem kompetencji*, „Państwo i Prawo” 1991, nr 4; M. Zieliński, *Wykłady prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Warszawa 2017.

⁷⁷ Zob. uchwała z dnia 18 listopada 2015 r., III CZP 60/15, Legalis.

⁷⁸ Uchwała SN z dnia 28 kwietnia 2010 r., III CZP 10/10, Legalis.

⁷⁹ L. Morawski, *Proces sądowy a instytucje alternatywne (na przykładzie sporów cywilnych)*, „Państwo i Prawo” 1993, nr 1, s. 20.

jednawczym, skoro nawet zawarcie ugody nie zamyka, w razie jej niewykonania, dostępu do sądu⁸⁰.

Do zaakceptowania będzie zdanie, że współczesny wymiar sprawiedliwości powinien być tak zorganizowany, by umożliwiał rozstrzygnięcie konfliktów na jak najniższym poziomie instytucjonalnym. Na poziomie, który generuje jak najniższe koszty i pozwala szybko rozwiązać spór, a zarazem zwiększyć szanse na akceptację rozstrzygnięcia⁸¹. Wyrazem takiej tendencji ustawodawcy, poprzez dopuszczalność ugodowego załatwienia spraw cywilnych, jest właśnie możliwość zawarcia ugody jeszcze przed wszczęciem procesu w tzw. postępowaniu pojednawczym⁸². Uda się, jak można przypuszczać, w większym stopniu pozyskać tę instytucję do realizacji celu zawarcia ugody bez rozbudowywania tego postępowania o dalsze czynności sądu nieprzewidziane przez ustawodawcę, jak też bez poszukiwania upoważnienia uczestników do zainicjowania postępowania zażaleniowego.

7. Podsumowanie

Postępowanie pojednawcze zostało uregulowane w Kodeksie postępowania cywilnego jako postępowanie samodzielne. Należy uznać, iż postępowanie pojednawcze ma charakter autonomiczny zarówno w zakresie funkcji, jak i struktury. Autonomia strukturalna wyrażona jest w swoistym jego przebiegu, uregulowanym w art. 184–186 k.p.c. Autonomia funkcjonalna przejawia się z kolei w dążeniu do pojednania stron, a nie w rozstrzygnięciu o zgłoszonych żądaniach w drodze ustalania i urzeczywistniania norm prawnych indywidualno-konkretnych w sprawach cywilnych⁸³. Podkreślona tu funkcja postępowania pojednawczego nadaje temu postępowaniu – jak zaznacza się w nauce – charakter samostanny w tym znaczeniu, iż zawarcie ugody staje się jego bezpośrednim celem⁸⁴ (a uściślając, jego dalszym celem po stworzeniu stronom warunków do zawarcia porozumienia).

Do zawarcia ugody dochodzi zawsze z inicjatywy stron, przy inspirującym udziale sądu, pod jego kontrolą i powagą, ze wsparciem uczestników w formułowaniu propozycji ugodowych i z podaniem sposobów oraz skutków rozwiązania sporu. Przy takich ograniczeniach zakresu uregulowania tego postępowania podejmowana jest mimo to analiza tych przepisów dla wyznaczenia jego etapów, tak samo jak ma to miejsce

---

⁸⁰ T. Ereciński, *op. cit.*, s. 891.

⁸¹ L. Morawski, *op. cit.*, s. 23.

⁸² J. Lapiere, *Dążność do ugodowego załatwienia spraw w polskim postępowaniu cywilnym na tle prawnoporównawczym*, „Studia Cywilistyczne” 1975, t. XXV–XXVI, s. 140 (wraz z szerszym omówieniem historycznym).

⁸³ P. Ryłski, *Dopuszczalność postępowania pojednawczego w sprawach przekazanych do rozpoznania w trybie nieprocesowym*, „Przegląd Prawa Cywilnego” 2011, nr 1, s. 125.

⁸⁴ M. Sychowicz, J. Derlatka, *op. cit.*, art. 184, Nb 3.

w przypadku procesu, gdzie wprowadza się fazę wszczęcia, rozpoznania i zakończenia postępowania. Bez względu jednak na takie działania zakres czynności podejmowanych w postępowaniu pojednawczym jest ograniczony jego celem, jakim staje się stworzenie stanu rzeczy pozwalającego uczestnikom na zawarcie ugody. Czynnością tą będzie wyznaczenie posiedzenia dla przeprowadzenia rozmów zmierzających do zawarcia ugody. Do rozmów tych włączono – w związku ze zmianą Kodeksu postępowania cywilnego ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. – w znacznie szerszym zakresie sąd, któremu powierzono zadanie umocnienia stron w dążeniu do osiągnięcia porozumienia poprzez poszukiwanie z nimi ugodowego załatwienia sporu w postaci formułowania propozycji ugodowych czy wskazywania im sposobów oraz skutków takiego rozwiązania.

Ta aktywność sądu wraz zachowaniem uczestników postępowania może zakończyć się zawarciem ugody. Ugoda taka będzie czynnością procesową dokonywaną w związku z prowadzonym postępowaniem cywilnym – postępowaniem pojednawczym. Będzie zawierała oświadczenia woli stron w zakresie łączącego je stosunku prawnego wraz z aktualizacją właściwego zachowania strony-dłużnika, przez wyznaczenie zakresu normy z odpowiednim zachowaniem: zindywidualizowanym i skonkretyzowanym. O ile zarazem w przypadku ugody, do której dochodzi w procesie, zawiera ona (bądź też w kontekście jej dokonywania należy ją o to uzupełnić) oświadczenie co do zakończenia toczącego się postępowania (procesu czy też postępowania nieprocesowego) – to przy ugodzie zawartej w postępowaniu pojednawczym takiego oświadczenia nie ma, skoro nie są w nim podejmowane jakiegokolwiek dalsze czynności wiążące się z rozpoznaniem żądania strony.

Tak samo jednak jak w procesie oświadczenie obejmuje ponadto – albo należy je w kontekście jego złożenia o to uzupełnić – wypowiedź stron w przedmiocie upoważnienia do złożenia zarzutu powagi rzeczy ugodzonej w później wytoczonej sprawie. Tak jak ma to miejsce we wzorze czynności procesowej ugody stworzonym w oparciu o przepisy Kodeksu postępowania cywilnego. Wypowiedź strony, która jest podejmowana w ramach wzoru takiej czynności, będzie bowiem zawierała nie tylko ścisłą treść, ale zostanie ona uzupełniona o te elementy, które ma zawierać wypowiedź w przypadku każdej czynności realizowanej według wzoru (według reguł sensu jej realizowania) – ugody sądowej.

Ugoda jest załatwieniem sprawy cywilnej określonej we wniosku. Wobec tego strony wyrażają zgodę na zgłoszenie w procesie (odnośnie do tej samej sprawy) zarzutu powagi rzeczy ugodzonej. Powstaje w ten sposób przesłanka jurysdykcyjna co do rozpoznania żądania powoda w prowadzonym ewentualnie procesie. Przesłanki jurysdykcyjne warunkują swoim istnieniem (bądź nieistnieniem – jako przesłanki negatywne) możliwość uwzględnienia przez sąd prawidłowo pod względem formalnym wytoczonego

i dopuszczalnego z uwagi na przesłanki procesowe powództwa⁸⁵. Do takich przesłanek zaliczono między innymi zawarcie ugody we wcześniejszym procesie, która w wytoczonym później postępowaniu staje się przeszkodą jurysdykcyjną prowadzącą do oddalenia powództwa⁸⁶, aczkolwiek oddalenie powództwa z powodu przesłanki jurysdykcyjnej w postaci powagi rzeczy ugodzonej nie jest rozstrzygnięciem co do roszczenia procesowego – istnienia bądź nieistnienia przytoczonej przez powoda normy indywidualno-konkretnej dla wiążącego jej ustalenia przez sąd⁸⁷. Innymi słowy: ugoda taka zawiera poza normą indywidualno-konkretną w zakresie odpowiedniego zachowania związane go z roszczeniem wynikającym z prawa cywilnego także upoważnienie do podniesienia zarzutu powagi rzeczy ugodzonej.

Nie przewidziano natomiast żadnej decyzji sądu, która odnosiłaby się do prowadzonego postępowania, a które kończy się z chwilą stworzenia stronom stanu rzeczy umożliwiającego zawarcie ugody. Przewodniczący w każdym przypadku ogłosi tylko zamknięcie posiedzenia (art. 155 § 1 k.p.c.).

Jedyną decyzją sądu jest oświadczenie zawarte w postanowieniu o uznaniu ugody za niedopuszczalną. Nie odnosi się ona jednak do toku postępowania, lecz do stwierdzenia niezgodności jej treści z prawem, zasadami współżycia społecznego bądź zmierza do obejścia prawa. Złożenie takiej wypowiedzi staje się w tym momencie konieczne dla zaktualizowania normy nakazu zaniechania (normy zakazu) podejmowania przez strony czynności wiążących się z realizacją zachowania wynikającego z ugody sądowej, w tym co do uzyskania ochrony w postaci przymusu państwowego.

Ostateczną konkluzją będzie więc odpowiedź na postawione we wprowadzeniu pytanie. Postępowanie pojednawcze przy rzeczywistym zaangażowaniu sądu w dążenie do zawarcia przez strony ugody⁸⁸, a z wykorzystaniem możliwości wprowadzonych w art. 205⁶ § 2 k.p.c., pozwoliłoby na dojście stron do porozumienia. Analiza przepisów Oddziału 2 nie dała przy tym żadnych podstaw do wprowadzenia postępowania zażaleniowego na wydane przez przewodniczącego zarządzenie o zwrocie wniosku. Jednocześnie stwierdzono, że przepisy te nie wprowadzają kompetencji sądu w przedmiocie wydawania orzeczenia co do jego zakończenia bez względu na to, czy została zawarta ugoda, czy sąd uznał ją za niedopuszczalną. Nawet wydanie postanowienia z wypowiedzią o odrzuceniu wniosku bądź umorzeniu postępowania nie prowadzi do przyjęcia upoważnienia stron w zakresie zainicjowania postępowania zażaleniowego. Sprawnie i szybko prze-

---

⁸⁵ W. Broniewicz, *Warunki uwzględnienia...*, s. 35.

⁸⁶ *Ibidem*, s. 35, 36.

⁸⁷ *Ibidem*, s. 36.

⁸⁸ Być może udałoby się je znacznie zwiększyć, gdyby następnie wytoczoną sprawę prowadził ten sam sędzia, gdyż obecna sytuacja braku porozumienia jest dla niego nawet korzystniejsza, prowadząc do zakończenia sprawy bez konieczności badania ugody. Takie założenie, jak się wydaje, stało zaś u podstaw wprowadzania art. 205⁶ § 2 k.p.c.

prowadzone w ten sposób postępowanie z ograniczeniem dopuszczalności wywołania przerwy biegu terminu przedawnienia (a z ewentualnymi zmianami organizacyjnymi) powinno stać się atrakcyjnym rozwiązaniem dla stron w realizacji powinności dążenia do polubownego załatwienia spraw cywilnych.

Bibliografia

Akty prawne

Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469).

Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 29 listopada 1930 r. (t.j. Dz.U. z 1932 r. Nr 93, poz. 802).

Orzecznictwo

Wyrok SN z dnia 27 lipca 2018 r., V CSK 384/17, Legalis.

Postanowienie SN z dnia 1 czerwca 2015 r., III CO 37/15, Legalis.

Uchwała SN z dnia 27 lipca 2018 r., V CSK 384/17.

Uchwała SN z dnia 28 marca 2014 r., III CZP 3/14, Legalis.

Uchwała SN z dnia 18 listopada 2015 r., III CZP 60/15, Legalis.

Uchwała SN z dnia 28 kwietnia 2010 r., III CZP 10/10, Legalis.

Uchwała SN z dnia 18 czerwca 1985 r., III CZP 28/85, Legalis.

Literatura

Baran K.W., *System kontroli ugód sądowych zawieranych w sprawach zakresu prawa pracy*, „Problemy Praworządności” 1990, nr 2–3.

Bartz A., *Istota ugody sądowej według k.p.c.*, „Głos Prawa” 1936, nr 10–12.

Berutowicz W., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1984.

Berutowicz W., *Znaczenie prawne sądowego dochodzenia roszczeń*, Warszawa 1966.

Broniewicz W., *Warunki uwzględnienia powództwa*, „Państwo i Prawo” 2003, nr 3.

Broniewicz W., Marciniak A., Kunicki I., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2020.

Derlatka J., *Zawezwanie do próby ugodowej a przerwanie biegu przedawnienia roszczenia*, „Przegląd Sądowy” 2019, nr 6.

Dębska M., Dębski M., *Kilka uwag na temat zawezwania do próby ugodowej*, „Palestra” 2013, nr 5–6.

Ereciński T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2012.

Filipowicz M., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 13.10.1972 r., III PRN 66/72*, „Nowe Prawo” 1974, nr 3.

Franusz A., *Charakter prawny ugody sądowej oraz skutki prawne jej zawarcia*, „Studia Prawnoustrojowe” 2014, nr 24.

Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I A. Komentarz. Art. 1–424¹²*, Warszawa 2020.

- Jędrzejewska M., *Możliwość przerwania biegu przedawnienia przez czynności poprzedzające wniesienie pozwu oraz w drodze przyznania*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1966, nr 3.
- Jędrzejewska M., *Wpływ czynności procesowych na bieg przedawnienia*, Warszawa 1984.
- Jodłowski J., Piasecki K. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem*, t. 1, Warszawa, 1989.
- Jodłowski J., Resich Z., *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1987.
- Jodłowski J., Resich Z., Lapiere J., Misiuk-Jodłowska T., Weitz K., *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2016.
- Kruszyńska-Kola J., *Czy zawezwanie do próby ugodowej powinno mieć wpływ na bieg terminu przedawnienia?*, „Palestra” 2015, nr 9–10.
- Lapiere J., *Aktywność sądu w dziedzinie kontroli aktów rozporządzalności materialnej*, „Studia Iuridica” 1976, nr 5.
- Lapiere J., *Dążność do ugodowego załatwienia spraw w polskim postępowaniu cywilnym na tle prawno-porównawczym*, „Studia Cywilistyczne” 1975, t. XXV–XXVI.
- Lapiere J., *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 13.10.1972 r., III PRN 66/72*, „Nowe Prawo” 1974, Nr 3,
- Lapiere J., *Kontrola sądowa czynności dyspozytywnych stron i uczestników w postępowaniu cywilnym. Księga pamiątkowa ku czci Kamila Stefki*, Warszawa – Wrocław 1967.
- Lapiere J., *Uгода sądowa w polskim procesie cywilnym*, Warszawa 1968,
- Marcewicz O., *Dopuszczalność zawarcia przed sądem ugody w postępowaniu cywilnym*, [w:] A. Jakubicki, J.A. Strzępka (red.), *Jus et Remedium. Księga Jubileuszowa Profesora Mieczysława Sawczuka*, Warszawa 2010.
- Marciniak A. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. T. I. Komentarz. Art. 1–205*, Warszawa 2019.
- Marciniak A., Piasecki K. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz Art. 1–366*, Warszawa 2016.
- Marszałkowska-Krześ E. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, 2020 wyd. 27, Legalis/el.
- Michalewicz W., *Postępowanie pojednawcze*, „Radca Prawny” 1997, nr 4.
- Mokry J., *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 1985 r., III CZP 28/85*, OSP 1988, nr 6.
- Morawski L., *Proces sądowy a instytucje alternatywne (na przykładzie sporów cywilnych)*, „Państwo i Prawo” 1993, nr 1.
- Nowacki J., *„Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa*, „Państwo i Prawo” 1964, nr 3.
- Obrębski R., *Dopuszczalność zażalenia i kasacji od postanowień dotyczących wniosku o przywrócenie terminu (na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego)*, „Przegląd Sądowy” 2000, nr 1.
- Obrębski R., *Pojęcie postanowień kończących postępowanie w sprawach cywilnych*, „Przegląd Sądowy” 1999, nr 11–12.
- Pietrzkowski H., *Orzeczenia i ugody w praktyce sądów cywilnych*, Warszawa 2007.
- Resich Z. (red.), *System prawa procesowego cywilnego, Tom II. Postępowanie rozpoznawcze przed sądami pierwszej instancji*, Warszawa 1987.
- Resich Z., Siedlecki W. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego, Komentarz*, t. 1, Warszawa 1975.
- Rychter A., *Możliwe skutki niestawienia się na posiedzenie pojednawcze*, „Prawo Bankowe” 2005, nr 7–8.

- Rylski P., *Dopuszczalność postępowania pojednawczego w sprawach przekazanych do rozpoznania w trybie nieprocesowym*, „Przegląd Prawa Cywilnego” 2011, nr 1.
- Safjan M. (red.), *System Prawa Prywatnego, t. 1, Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2007.
- Schmidt R., *Postępowanie pojednawcze*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2010, nr 2.
- Siedlecki W., *Kilka uwag na temat wykładni i stosowania przepisów nowego kodeksu postępowania cywilnego*, „Studia Cywilistyczne” 1969, t. XIII – XIV.
- Siedlecki W., *Postępowanie pojednawcze w sprawach cywilnych*, „Prawo” 1990, Acta Universitatis Wratislaviensis Nr 1028.
- Szłezak A., *Czy zawezwanie do próby ugodowej przerywa bieg przedawnienia*, „Przegląd Sądowy” 2014, nr 6.
- Szłezak A., *Próba ugodowa jako przerywająca termin przedawnienia*, „Przegląd Sądowy” 2019, nr 11–12.
- Ślaskowski M., *Zawezwanie do próby ugodowej w praktyce sądowej*, „Monitor Prawniczy” 2009, nr 14.
- Świrydowicz K., Wronkowska S., Zieliński M., Ziemiński Z., *O nieporozumieniach dotyczących tzw. „norm zezwalających”*, „Państwo i Prawo” 1975, nr 7.
- Trzaskowski R., *Zawezwanie do próby ugodowej a przerwanie biegu terminu przedawnienia i zasiedzenia*, „Palestra” 2007, nr 3–4.
- Turek J., *Cywilne postępowanie pojednawcze*, „Palestra” 2004, nr 1–2.
- Wojciechowski T., *Kontrola ugody sądowej*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2001, z. 3.
- Wróblewski J., *Przepisy odsyłające*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Nauki Humanistyczno-Społeczne” 1964, z. 34.
- Zedler F., *Zawezwanie do próby ugodowej wyłącznie w celu przerwania biegu przedawnienia. Glosa do wyroku Sąd Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 27 lipca 2018 r., V CSK 384/17*, OSP 2019, nr 6.
- Zieliński A., Flaga-Gieruszyńska K., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2019.
- Zieliński M., *Wykładania prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Warszawa 2017.
- Ziemiński Z., *Kilka uwag o pojęciu przestrzegania i pojęciu stosowania prawa*, „Państwo i Prawo” 1968, nr 1.
- Ziemiński Z., *Kompetencja i norma kompetencyjna*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1969, nr 4.
- Ziemiński Z., *O pojmowaniu celu, zadania, roli i funkcji prawa*, „Państwo i Prawo” 1987, nr 12.
- Ziemiński Z., *O zawilnościach związanych z pojmowaniem kompetencji*, „Państwo i Prawo” 1991, nr 4.
- Ziemiński Z., *Przepis prawny a norma prawna*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1960, nr 1.